

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 10 grudnia 2015 r.

Adam Bodnar

XI.518.47.2015.AM

Pani Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00 – 513 Warszawa

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich, który zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. Nr 254, poz. 1700, z późn. zm.) wykonuje zadania dotyczące realizacji zasady równego traktowania, chciałbym zwrócić uwagę Pani Minister – kierującej Zespołem Monitorującym do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – **na potrzebę zwiększenia ochrony osób doświadczających przemocy domowej** poprzez dostosowanie polskiego ustawodawstwa w zakresie izolacji sprawcy przemocy od ofiary do wymogów ratyfikowanej przez Polskę Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz. U. z 2015 r., poz. 961; dalej: Konwencja).

Zgodnie z art. 52 Konwencji państwa powinny przyjąć konieczne środki ustawodawcze lub inne **środki umożliwiające właściwym władzom nakazanie sprawcy przemocy domowej, w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia, opuszczenia miejsca zamieszkania ofiary lub osoby zagrożonej, na odpowiedni okres oraz zakazania sprawcy wchodzenia do lokalu zajmowanego przez ofiarę lub osobę zagrożoną lub kontaktowania się z ofiarą lub osobą zagrożoną**; środki te powinny przyznawać pierwszeństwo bezpieczeństwu ofiar lub zagrożonych. Przytoczony przepis nie określa organów, które powinny posiadać kompetencje do zastosowania wskazanego wyżej środka, pozostawiając tę kwestię do decyzji państw. Jak wynika ze Sprawozdania wyjaśniającego, a także przy uwzględnieniu celu regulacji, tj. dążenia do zapewnienia możliwości natychmiastowego reagowania, można uznać, że w taką kompetencję powinny być wyposażone służby mające pierwszy i bezpośredni kontakt z ofiarą, czyli przede wszystkim Policja (por. K. Sękowska-Kozłowska, *Ściganie i karanie sprawców przemocy wobec kobiet i przemocy domowej – Konwencja stambulska a polskie prawo w: Przeciwdziałanie*

przemocy wobec kobiet, w tym kobiet starszych i kobiet z niepełnosprawnościami. Analiza i zalecenia, Biuletyn RPO. Źródła 2013, nr 7 z serii Zasada równego traktowania. Prawo i praktyka, s. 38-39).

Należy zauważyć, że obowiązujące ustawodawstwo przewiduje szereg środków umożliwiających izolację sprawcy przemocy domowej od ofiary, zarówno w dziedzinie prawa karnego, jak i cywilnego. Wydaje się jednak, że nie są one wystarczające i wymagają odpowiedniego uzupełnienia.

Na skazanego za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym przemocy przeciwko osobie najbliższej, zgodnie z art. 41a § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), sąd może orzec zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób, opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu lub nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Obowiązek lub zakaz może zostać orzeczony łącznie z obowiązkiem zgłaszania się na Policję lub do innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu. Wymienione środki sąd może orzec obok kary pozbawienia wolności, ograniczenia wolności lub samoistnie.

Obowiązek powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób, od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób, czy obowiązek opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zgodnie z art. 67 § 3 i 72 § 1 pkt 7a i 7b Kodeksu karnego, sąd może orzec również w charakterze środka probacyjnego, orzeczanego w sytuacji warunkowego umorzenia postępowania karnego lub warunkowego zawieszenia wykonania kary.

Wreszcie w toku postępowania karnego możliwe jest orzeczenie wobec sprawcy przemocy domowej środków zapobiegawczych w postaci nakazu opuszczenia lokalu czy dozoru Policji, w ramach którego na oskarżonego można nałożyć ograniczenie polegające na zakazie kontaktowania się z pokrzywdzonym (por. S. Spurek, *Izolacja sprawcy przemocy w rodzinie od ofiary w: Przeciwdziałanie przemocy...*, s. 41-48).

Z kolei środki służące izolacji sprawcy przemocy domowej od ofiary możliwe do zastosowania niezależnie od toczącego się postępowania karnego przewiduje ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390). Na podstawie art. 11a tej ustawy, na wniosek osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, sąd cywilny może zobowiązać sprawcę – członka rodziny wspólnie zajmującego mieszkanie – do jego opuszczenia. Eksmisję małżonka z zajmowanego wspólnie mieszkania może także nakazać sąd w wyroku rozwodowym, na żądanie drugiego z małżonków, gdy ten pierwszy swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie (art. 58 § 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy – Dz. U. z 2015 r., poz. 583

ze zm.). Powództwo o nakazanie przez sąd eksmisji małżonka, rozwiedzionego małżonka lub innego współlokatora tego samego lokalu (a więc np. partnera), jeżeli ten swoim rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, wytoczyć może współlokator doświadczający przemocy, na podstawie art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2014 r., poz. 150 z późn. zm., por. M. Olczyk, *Cywilnoprawne środki ochrony kobiet – ofiar przemocy domowej – uwagi na tle Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej w: Przeciwdziałanie przemocy...*, s. 53-58).

Żaden z opisanych powyżej środków nie wydaje się jednak odpowiadać wymogom opisanym w art. 52 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. W sytuacji bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia, na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2015 r., poz. 355, z późn. zm.), istnieje co prawda możliwość zatrzymania osoby stwarzającej takie zagrożenie, jednak środek ten – prowadzący do pozbawienia sprawcy przemocy wolności, a nie jedynie zmuszenia go do opuszczenia zajmowanego wspólnie z ofiarą przemocy lokalu – powinien być w mojej ocenie stosowany z niezwykłą ostrożnością i w ostateczności. Faktyczne pozbawienie wolności sprawcy przemocy powinno bowiem być środkiem proporcjonalnym i stosowanym z rozwagą, czego wymaga z kolei realizacja standardów, o których mowa w art. 5 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1648 z późn. zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o poinformowanie, czy Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przygotowuje obecnie propozycje zmian regulacji prawnych w celu umożliwienia odpowiednim organom nakazania sprawcom przemocy domowej opuszczenia miejsca zamieszkania ofiary w trybie uwzględniającym standardy ochrony praw człowieka wynikające z Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, oraz na jakim etapie są prowadzone w tym zakresie prace.

Podpis na oryginale

Załącznik 1.

Do wiadomości:

Pan Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa